

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร การนำเสนอสรุปผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้ คือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมในด้านการแสดงตนเป็นแบบอย่าง การจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน และการเสริมแรง ของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้จักความมอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านการเสริมแรง ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

1.1 ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูผู้สอนในกลุ่มวิชาทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มकरणงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2540 จากกลุ่มโรงเรียน 6 กลุ่มโรงเรียน จำนวน 37 โรง เป็นจำนวนครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 148 คน

1.2 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการสังเกตการสอนและสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สุ่มตัวอย่างประชากรมาทำการวิจัยจาก 6 โรงเรียน ได้ตัวอย่างประชากร คือ ครูผู้สอนในกลุ่มวิชาทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มकरणงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสังเกตการสอน เป็นแบบสังเกตที่มีโครงสร้าง ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ในด้านการแสดงตนเป็นแบบอย่าง การจัดโอกาสใน

การฝึกพฤติกรรมให้แก่นักเรียน การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน และการเสริมแรง ลักษณะของแบบสังเกตเป็นแบบสำรวจรายการ และแบบปลายเปิด

2.2 แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ครูที่ถูกสังเกตอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนเพิ่มเติมจากที่ไม่สามารถสังเกตได้ในห้องเรียน ในด้านการแสดงตนเป็นแบบอย่าง การจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่นักเรียน การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน และการเสริมแรง เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้คำถามปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

3.1 แบบสังเกต ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู จำนวน 20 คน รวมการสังเกตทั้งสิ้น 60 ครั้ง

3.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่ถูกสังเกตจำนวน 20 คน รวมการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 20 ครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนมาวิเคราะห์ผล ดังนี้คือ

4.1 แบบสังเกต

ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างประชากร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละของครูผู้สอนที่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนแต่ละรายการพฤติกรรม แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2 แบบสัมภาษณ์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมคำตอบ หาความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของครู

1.1 เพศ ครูผู้สอนที่เป็นตัวอย่างประชากร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 85 ส่วนใหญ่มีอายุ 30 - 40 ปี และมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 เท่ากัน และครูทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 100

1.2 ประสบการณ์การทำงาน ครูที่เป็นตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษา หรือการปลูกฝังจริยธรรม 1 - 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 40 และมีงานพิเศษที่ต้องรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 85 ส่วนใหญ่รับผิดชอบงานกิจการนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 55

ตอนที่ 2 สรุปผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอนและการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียน

1. สรุปพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคี ให้นักเรียน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า ในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 5 ด้านให้นักเรียน คือ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคีนั้น ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ให้นักเรียนมากที่สุด จากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์น้อยที่สุด แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ น้อยที่สุด

ส่วนพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนนั้น ผลจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคี ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด ด้านความใฝ่รู้ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุด ส่วนด้านความซื่อสัตย์นั้นจากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุด แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด และในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 5 ด้านให้นักเรียน ผลจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการเสริมแรงน้อยที่สุด

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียน ผลจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า ครูมีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรม

ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคีให้แก่นักเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รองลงมาคือ กลุ่มทักษะ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และน้อยที่สุดคือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทนมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ รองลงมาคือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และน้อยที่สุดคือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย รองลงมาคือ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และน้อยที่สุดคือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ รองลงมาคือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และน้อยที่สุดคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคีมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ รองลงมาคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และน้อยที่สุดคือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

2. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมในแต่ละด้านให้แก่นักเรียน

2.1 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้ให้แก่เรียน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่าครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุด โดยครูให้ความสนใจและตอบข้อซักถามนักเรียนที่ซักถาม หรือปรึกษาในเรื่องที่นักเรียนสงสัย ครูแสดงความสนใจและติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของนักเรียน รองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง โดยครูนำข่าว เหตุการณ์ หรือข้อความรู้ใหม่ๆ มาพูดคุยกับนักเรียน ครูขยันหมั่นเพียรในการสอนและศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยครูพูดคุยยอมนักเรียนที่มีความสนใจ ตั้งใจเรียน เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ ชมเชยนักเรียนที่สนใจซักถามครู หรือรู้จักค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากที่เรียนด้วยตนเอง

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความใฝ่รู้มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

2.2 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทนให้แก่เรียน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่าครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด โดยครูตั้งใจสอนนักเรียนโดยไม่แสดงความเบื่อหน่ายแม้จะเหนื่อย อดทน อดกลั้น ต่อพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียน มีอารมณ์มั่นคง และสมารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ รองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยครูใช้คำพูดกระตุ้น

เดือนให้นักเรียนทำงานให้สำเร็จ สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และช่วยแก้ไข หรือส่งเสริม และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยครูยกย่องชมเชยนักเรียนที่ตั้งใจทำงานให้สำเร็จ

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทนมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ

2.3 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่ นักเรียน

ผลจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนไม่สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ซึ่งจากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตามของนักเรียนมากที่สุด โดยครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแล้วแก้ไข เช่น การทำงาน การปฏิบัติตามสัญญา และครูสำรวจการส่งการบ้านของนักเรียนทุกครั้ง รองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง โดยครูทำงานด้วยความซื่อตรงและจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น และครูยอมรับผิดเมื่อนักเรียนทำทั้งการสอบ และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยครูชมเชยนักเรียนที่ขอยืมของของเพื่อนก่อนหยิบและส่งคืนเมื่อใช้แล้ว และครูชมเชยนักเรียนที่ไม่พูดปด เช่น ยอมรับว่าไม่ได้ทำการบ้าน แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด โดยไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว และทำงานด้วยความซื่อตรงและจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง รองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน โดยครูให้นักเรียนส่งการบ้านตามที่กำหนด และมอบหมายงานให้นักเรียนทำโดยไม่ลอกของเพื่อน และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยประกาศยกย่องนักเรียนที่เก็บของได้และนำส่งครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ และชมเชยนักเรียนที่ทำผิดแล้วยอมรับผิด

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

2.4 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยให้แก่ นักเรียน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด โดยครูแต่งกายเหมาะสมกับอาชีพครู แสดงกิริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง และครูทำหน้าที่อย่างตั้งใจในทุกกิจกรรม รองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน โดยครูให้นักเรียนยกมือก่อนแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถาม ให้นักเรียนร่วมกันเสนอแนวการปฏิบัติเมื่ออยู่ในห้องเรียน และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยครูชมเชยเมื่อนักเรียนปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของห้องเรียน

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ

2.5 พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคีให้แก่นักเรียน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่าครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด โดยครูยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี และมีน้ำใจช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียนไม่ผลักภาระให้ผู้อื่นรองลงมาคือ ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและแก้ไข เช่น การทะเลาะวิวาท เห็นแก่ตัว และใช้คำพูดกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ และน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติโดยการเสริมแรง โดยครูชมเชยเมื่อนักเรียนร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ และครูชมเชยเมื่อนักเรียนร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงการทำงานของกลุ่ม

กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคีมากที่สุด คือ กลุ่มทักษะ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้รับจากการวิจัยนั้นมีประเด็นที่สำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

สถานภาพของครูผู้สอน

จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เร่งพัฒนาคุณภาพของครู อาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องให้มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) ดังนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้มีนโยบายที่จะให้ครูประจำการทุกคนมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี จึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งการเปิดสอบแข่งขันเข้ารับราชการครูก็ให้เปิดรับในระดับปริญญาตรี จึงเป็นผลให้ครูจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมาก

ในส่วนประสบการณ์ในการทำงานนั้น ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการสอนมาก ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนมีอายุ 30 - 40 ปีและมากกว่า 50 ปีเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่จะเป็นครูที่ทำงานอยู่ในโรงเรียนนั้นมานาน ซึ่งการที่ครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการทำงานมากเป็นสิ่งที่ดี เพราะครูผู้สอนได้พบเห็นปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่จะได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาที่ได้พบเจอในปัจจุบัน

ส่วนประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยศึกษา หรือการปลูกฝังจริยธรรมนั้นพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการอบรม 1 - 2 ครั้ง และไม่เคยเข้ารับการอบรมเลยเป็นจำนวนเท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาการปลูกฝังจริยธรรมที่ ศุภวรรณ รัตนภูษา (2533) รวบรวมมาและพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมการสอนจริยศึกษา เนื่องจากไปเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านอื่น

มากกว่าทำให้ครูที่มีหน้าที่สอนจริยธรรมขาดความเข้าใจและความมั่นใจ ถือว่าภาระหน้าที่นี้น่าเบื่อหน่าย และมักโยนความรับผิดชอบในการสอนจริยธรรมซึ่งกันและกัน อันที่จริงแล้วการสอนจริยธรรมไม่ใช่สิ่งจำกัดที่อยู่ในชั่วโมงจริยธรรมเท่านั้น แต่ครูผู้สอนสามารถที่จะถ่ายทอดให้แก่นักเรียนได้ไม่ว่าจะเป็นวิชาอะไรก็ตาม

ในด้านงานพิเศษที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีงานพิเศษที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ งานกิจการนักเรียน งานพัสดุ งานการเงิน และงานอื่นๆอีก ซึ่งบางคนต้องรับผิดชอบมากกว่า 1 งาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดแคลนบุคลากร ทำให้ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบงานอื่นควบคู่ไปกับการสอนด้วย

พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 5 ด้านให้แก่นักเรียน

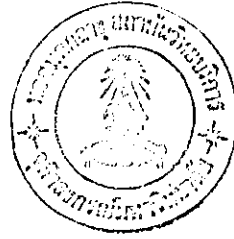
จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์ที่พบว่า ในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้ ด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคีนั้น ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กนักเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ด้านการปลูกฝังจริยธรรมในห้องเรียน โดยกรมสามัญศึกษา (2525) และเทวลิขิต นิลโนรี (2528) ที่พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยมากกว่าจริยธรรมด้านอื่น ๆ นั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนนั้นมีจำนวนครูน้อยกว่าจำนวนนักเรียน ครู 1 คนต้องดูแลนักเรียนอย่างน้อย 1 ห้องเรียน ซึ่งบางครั้งอาจจะดูแลได้ไม่ทั่วถึง ถ้านักเรียนขาดระเบียบวินัยจะทำให้เกิดความวุ่นวาย แต่ถ้านักเรียนมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบในโรงเรียน ในห้องเรียน และรวมไปถึงการมีระเบียบวินัยต่อตนเองด้วย เช่น การดูแลเครื่องใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบ ใช้เวลาเรียน เวลาเล่น ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในโรงเรียนอย่างสงบสุข ซึ่งตรงกับที่ สมคิด ไชยยันนุรณ (2535) ได้กล่าวถึงผลของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า มีระเบียบวินัยต่อตนเองทำให้เป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไป มีวินัยต่อโรงเรียนทำให้กฎของโรงเรียนมีความหมายทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีวินัยต่อสังคมทำให้ปัญหาต่างๆลดน้อยลง สังคมสงบสุขการพัฒนาด้านต่างๆรวดเร็วขึ้น เนื่องจากครูตระหนักถึงความสำคัญของความมีระเบียบวินัย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้ครูมีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนด้านนี้มากที่สุด จากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์น้อยที่สุดนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากความซื่อสัตย์เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่พบได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งบางครั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนไม่เอื้อที่จะให้แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนพบว่า ครูมีพฤติกรรมในการจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่เด็กนักเรียนเพียงร้อยละ 31.20 ซึ่งขัดแย้งกับผลการสัมภาษณ์ครูที่พบว่า ครูมีการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มาก ที่เป็นเช่นนี้คงจะเพราะเหตุว่า นักเรียนได้เรียนกับครูในห้องเรียนมาตลอดทั้งปี ซึ่งในแต่ละเนื้อหาที่สอนอาจจะมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูสามารถปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ได้ แต่ผู้วิจัยไปสังเกตการสอนเพียงคนละ 3 ครั้ง จึงได้พบว่าครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์น้อย

ดังนั้นครูควรจะจัดกิจกรรมเสริมสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน หรืออาจจะจัดเป็นโครงการเพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ตระหนัก เห็นความสำคัญ และแสดงออกถึงพฤติกรรมที่มุ่งถึงความซื่อสัตย์ ซึ่งการที่ครูให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์นั้นเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่มีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบันที่คนในสังคมไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์ เห็นแก่ตัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นทำให้ผู้คนต้องแก่งแย่งแข่งขัน ตื่นรนต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด ถ้านักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ ก็จะทำให้เขาเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้น้อยที่สุด โดยเฉพาะด้านการจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน แสดงให้เห็นว่า ครูจัดกิจกรรมเสริมเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความไม่รู้น้อย แต่จากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้น้อยมาก แสดงให้เห็นว่า ครูให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและเพื่อให้การปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้นั้นบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ ครูควรจัดกิจกรรมเสริมควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมในห้องเรียนด้วย เนื่องจากความไม่รู้นั้นเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้มีความเปลี่ยนแปลง มีความก้าวหน้าทางวิชาการสาขาต่างๆ มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่พัฒนาไปไม่มีวันหยุดนิ่ง เป็นเครื่องบังคับให้คนเราต้องปรับตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าต่างๆ ฉะนั้นครูจึงต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังให้นักเรียนมีความไม่รู้อีก หรือวันที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนมีนิสัยในการใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ การทำงาน การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถนำกระบวนการไปใช้อย่างคล่องแคล่วโดยอัตโนมัติในทุกสถานการณ์

ส่วนพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ การแสดงตนเป็นแบบอย่าง การจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน และการเสริมแรง พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิติพันธ์ รุจิรกุล (2540) สมาน อมารวิวัฒน์ (2527) สงบ ลักษณะ (2523) และพนัส หันนาคินทร์ (2522) ที่กล่าวถึงการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนพอสรุปได้ว่า ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่นักเรียนมิใช่ของง่าย ครูจะพูดหรือสอนกันอย่างเดียวไม่พอ แต่ครูจะต้องแสดงตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้ปรากฏแก่นักเรียน เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน การปลูกฝังจริยธรรมใดๆ แก่นักเรียนนั้น การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนเป็นสิ่งแรกที่จะต้องกระทำ เพื่อการหวังผลอย่างแน่นอนในทางปฏิบัติ องค์ประกอบในการสร้างศรัทธาที่สำคัญที่สุด คือ ตัวครู เพราะนักเรียนย่อมจะมองเห็นและยึดครูเป็นแบบอย่างในความประพฤติ ซึ่งจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์พบว่า ครูตระหนักและให้ความสำคัญกับการแสดงตนเป็นแบบอย่างให้แก่ นักเรียนมาก ทั้งนี้อาจจะเพราะครูส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยยึดตนเองให้เป็นแบบอย่าง หรือตัวแบบให้กับนักเรียนตลอดเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนในห้องเรียน เพราะในการประกอบวิชาชีพครู มีจรรยาบรรณของครู และมาตรฐานของสังคมคาดหวังให้ครูเป็นปูชนียบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือ ยกย่อง เชิดชูเกียรติ เป็นผู้อบรมสั่งสอนศิษย์ ดังนั้นครูจึงเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ทั้งในห้องเรียน

และนอกห้องเรียน (สวรงค์ โค้วตระกูล, 2533) และสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งจะเกิดจากการสังเกตตัวแบบ โดยเฉพาะตัวแบบจริง คือ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้เห็น ซึ่งจากการสังเกตการสอนและการสัมภาษณ์ที่ครูส่วนใหญ่ปลูกฝังจริยธรรมโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง แสดงให้เห็นว่า ครูตระหนักและให้ความสำคัญกับการเป็นตัวแบบที่ดีให้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและควรจะได้ มีการปฏิบัติให้นักเรียนเห็นเป็นประจำ และควรให้ความสำคัญกับการจัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมให้แก่ นักเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่ได้รับมาจริงๆ และมีการติดตามการปฏิบัติตน ของนักเรียนด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติจริงและให้นักเรียนได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ส่วนพฤติกรรมที่ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติน้อยที่สุดในทุกกลุ่มประสบการณ์ คือ การ เสริมแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบูรณ์ โพธิงาม (2524) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) วชิรญา บัวศรี และสุนันท์ ตลโกสม (2525) อัมพรรัตน์ วัฒนะโชติ (2536) ได้สรุปเกี่ยวกับปัญหา ในการปลูกฝังจริยธรรมที่ผ่านมาไว้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตร กำหนด สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ดีพอในการปลูกฝังจริยธรรม ครูยังขาดวิธีการ ปลูกฝังจริยธรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ในการปลูกฝังจริยธรรมพบว่า ครูใช้วิธีบอกและแนะนำมากที่สุด ส่วนวิธี การอื่น เช่น ให้นักเรียนฝึกพฤติกรรม หรือเสริมแรง ครูไม่ค่อยได้ใช้ ซึ่งกิตติพงษ์ วงศ์สุนทร (2527) และ สมบูรณ์ โพธิงาม (2524) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า การปลูกฝังจริยธรรมโดยวิธีบอก แนะนำได้ผลน้อยมาก ควรใช้วิธีอื่นควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะการเสริมแรง เนื่องจากการเสริมแรงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการ ปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เพราะเชื่อว่าจะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมในทุกๆด้านเกิดขึ้นได้จริงในตัว นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2534) ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝัง จริยธรรมไว้ว่าสิ่งที่ควรควรตระหนักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความรู้สึก ครูต้องพยายามให้ นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำ อันจะนำไปสู่การกระทำด้วยความชื่นชม ความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำจะ เกิดขึ้นได้โดยมีการเสริมแรง คือ เมื่อนักเรียนกระทำดี นักเรียนควรได้รับผลตอบแทนที่ดีต่อการกระทำนั้นๆ ทั้งจากเพื่อน จากครู และจากสังคม นักเรียนจะประจักษ์แจ้งต่อตัวของนักเรียนเอง และค่อยๆพัฒนาค่านิยม และจริยธรรมจากการกระทำเพื่อตนเอง เป็นการกระทำเพื่อกลุ่มและเพื่อสังคมในที่สุด ซึ่งจากการศึกษา จริยธรรมตามแนวทฤษฎีการปรับพฤติกรรมนั้นพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมก็เหมือนกับพฤติกรรมอื่นๆ โดยทั่วไป พฤติกรรมใดที่ผู้ประพฤติดำเนินการที่ต้องการตอบแทนและพึงพอใจ พฤติกรรมนั้นก็จะมีค่าสูงขึ้น แต่ถ้าวพฤติกรรมใดได้สิ่งที่ไม่ปรารถนาเป็นเงื่อนไขของโทษแทน พฤติกรรมนั้นก็จะมีค่าๆหายไป (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต อ้างถึงใน สังเวียน เภาอินปาก, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับ ภาควิชาบริหารศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน อตุลย์ สารบาล (2534) ที่เสนอแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมว่า ครูควร ให้การเสริมแรงเมื่อนักเรียนปฏิบัติตามจริยธรรม และมีการลงโทษในกรณีที่นักเรียนไม่ปฏิบัติตาม และหลังจาก ที่นักเรียนประพฤติสม่าเสมอแล้วก็ให้การเสริมแรง ไม่เสริมแรงบ้าง ทำจนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน

นั้นคงอยู่ตลอดไป ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการเสริมแรง เพื่อนำไปปรับปรุงเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้นต่อไป

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์ พบว่า ครูมีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 5 ด้านให้แก่ นักเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มทักษะ ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน ด้านความมีระเบียบวินัย และด้านความสามัคคี ให้แก่นักเรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) ที่กล่าวว่า กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ เป็นกลุ่มที่มุ่งให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียนสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การคิดหาเหตุผล และการคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ และแสวงหาความรู้ตามที่ต้องการ ซึ่งการเรียนการสอนภาษาไทยมีความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ครูต้องจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูจะต้องรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมในการสอนภาษาไทย เช่น การบรรยาย การแบ่งกลุ่ม ค้นคว้า การค้นคว้ารายบุคคล การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมและเพลงประกอบการสอน การสาธิต ฯลฯ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีความอดทน ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้ มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูเน้นและให้ความสำคัญมากเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน และปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) ที่กล่าวว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเน้นการจัดเนื้อหาสาระที่สำคัญและทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น และเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้นเพียงพอต่อการพัฒนาชีวิตของตนเอง ครบครัน และสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ครูส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด ดังที่ กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่า กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีค่านิยมเป็นแกนกลาง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้ จึงมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี ที่พึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตร ส่วนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนด้วยการปฏิบัติจริงทำจริงให้มากที่สุด เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงอย่างจริงจัง มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน ได้แก่ ความขยัน ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมในปัจจุบันกำลังต้องการ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมทั้ง 5 ด้านแก่นักเรียน แต่ไม่ค่อยได้เน้นในการปลูกฝังจริยธรรมแต่ละด้านให้แก่ นักเรียนเท่าที่ควร ฉะนั้นครูจึงควรให้ความสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนให้มากขึ้น เนื่องจากเมื่อนักเรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยม และคุณสมบัตินี้ที่สังคมต้องการ การพัฒนาประเทศก็ย่อมจะพัฒนาได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากครูปลูกฝัง

จริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนนั้นสามารถสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ในทุกกลุ่มประสบการณ์ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (2524) ยุพิน พิพิธกุล (2528) และโกเศศ ต้วงอินทร์ (2529) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การปลูกฝังจริยธรรมสามารถสอดแทรกในวิชาอื่นๆ ได้ทุกวิชา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ต้องการ และยังสามารถสอดแทรกในการจัดกิจกรรมอื่นๆทุกประเภทที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน ดังนั้นครูผู้สอนทุกคนจึงต้องตระหนัก ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรม และถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ไม่โยนภาระหน้าที่นี้ให้กันและกัน

พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนในแต่ละด้าน

1. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้โดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า การติดตามผลใช้เป็นขั้นตอนหลังจากที่นักเรียนได้รับคุณธรรม และได้นำไปปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะความไม่รู้เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และมีความจำเป็นมากในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เพราะจะทำให้เป็นผู้ที่มีโลกทัศน์กว้าง เป็นผู้ทันโลก ทันท่อเหตุการณ์ สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ ครูจึงต้องคอยติดตามแนะนำให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูลดบทบาทลงเป็นผู้กำกับนั้นไม่ได้หมายความว่าครูจะได้นั่งอยู่เฉยๆ แต่ครูจะต้องปรับบทบาทของตนเองมากทำหน้าที่ผู้จัดการ เป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ครูจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ และปรับเนื้อหากระบวนการและทฤษฎีการเรียนการสอนต่างๆให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูจะต้องกำหนดกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เมื่อดำเนินการสอนไปตามแผนแล้ว ครูจะต้องประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติว่านักเรียนได้บรรลุถึงเป้าหมาย หรือเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่ตั้งไว้ และสิ่งที่ครูควรคำนึงถึงในด้านการปลูกฝังจริยธรรมนั้น คือ ควรพุ่งเล็งถึงการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา ทั้งนี้เพราะสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนคือ การปฏิบัติจริยธรรมนั้นๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พันธ์ หันนาคินทร์ อ่างถึงใน ระพิน รุขิน (2532) ที่กล่าวว่า ครูควรช่วยให้นักเรียนปฏิบัติตามจริยธรรมนั้นๆ และมีการติดตามการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งตรงกับงานวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ในการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนนั้น ครูทุกคนให้ความสนใจ และตอบข้อซักถาม หรือให้คำปรึกษาในเรื่องที่นักเรียนสงสัย ครูแสดงความสนใจและติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของนักเรียน และใช้คำพูดอบรมตักเตือน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนกล้าซักถามในสิ่งที่เขา

ไม่รู้ เพราะเมื่อครูให้ความสนใจคอยติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของนักเรียน จะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ที่จะทำ หรือค้นคว้าสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้จักวิธีหนึ่ง เพราะในการติดตามว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมตามที่ได้รับการปลูกฝังมานั้น วิธีปฏิบัติที่ทำได้ง่ายและสะดวก คือ การติดตามผลการทำงาน มีการตรวจผลงานของนักเรียนว่าสิ่งที่เขาได้ทำมานั้นมีความก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีการค้นคว้าหรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ทำหรือไม่ เมื่อนักเรียนต้องการคำปรึกษา หรือไม่ค่อยสนใจในการปฏิบัติงาน ครูก็ใช้คำพูดอบรมตักเตือนเพื่อกระตุ้นนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สุรวัช ศรีวัช (2521) ที่กล่าวว่า ในการติดตามการสอนจริยธรรมนั้นเมื่อเด็กได้คุณธรรมใดไปแล้ว ครูต้องดูแล เด็กจะเลยครูต้องอบรมทุกขณะ และสอดคล้องกับ หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ที่กล่าวว่า ครูควรดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอเนื่องไม่ขาดตอน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติจริง และส่งเสริมให้นักเรียนได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนให้มากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความไม่รู้จักวิธี มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) ที่กล่าวว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีการจัดเนื้อหาสาระที่สำคัญ และทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบคลุม และสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นครูผู้สอนในกลุ่มประสบการณ์นี้จึงต้องจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่ฟังการบรรยายหรืออ่านหนังสือจบเล่มเท่านั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนมีความสนใจใฝ่รู้ เพื่อเป็นการเตรียมคนให้สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตต่อไปได้ ดังนั้นครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรม และฝึกฝนตนเองให้เป็นตัวของตัวเอง สามารถพึ่งตนเองได้โดยให้ผู้เรียนได้มีการระดมความคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ สามารถแสวงหาความรู้อย่างมีระบบทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ตามความสนใจและความต้องการของตน ให้ผู้เรียนได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่การวางแผน การเลือก การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำเอง รู้เอง ทั้งนี้โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้แต่ละขั้นตอนดังกล่าว

2. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน โดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด ซึ่งในการปลูกฝังจริยธรรมนั้น พันธ์ หันนาคินทร์ (2522) สงบ ลักษณะ (2523) แสง จันทร์งาม (2522) หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2524) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เพราะในการปลูกฝังจริยธรรมใดๆ ให้แก่นักเรียน การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนเป็นสิ่งแรกที่จะต้องกระทำเพื่อการหวังผลอย่างแน่นอนในทางปฏิบัติ องค์กร

ประกอบในการสร้างศรัทธาที่สำคัญที่สุด คือ ตัวครู เพราะนักเรียนย่อมจะมองเห็นและยึดเป็นแบบอย่างในความประพฤติ ฉะนั้นถ้าครูทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี จะทำให้นักเรียนเกิดการเลื่อมใส ศรัทธา และยึดการปฏิบัตินั้นๆเป็นตัวอย่าง หรือซึมซับสิ่งต่างๆเหล่านั้นเข้าสู่ตนเองจนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติของตนต่อไป (แรมสมร อยู่สถาพร, 2537) โดยเฉพาะความอดทนเป็นคุณธรรมที่ทุกคนควรมียึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เนื่องจากในปัจจุบันได้เกิดเหตุการณ์ต่างๆมากมายที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญขั้นสุดยอดของประเทศ และเป็นที่ยรวมของปัญหาต่างๆ เนื่องจากความแตกต่างในด้านอาชีพ รายได้ ฐานะความเป็นอยู่ การศึกษา และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการแบ่งชั้น ผู้คนต่างถือประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ต่างคนต่างอยู่และเห็นแก่ตัว ซึ่งในช่วงนี้ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้มีปัญหามากมายตามมามาก เช่น ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ ดังนั้นครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีความอดทน เข้าใจว่าในชีวิตจริงมีทั้งความสำเร็จ และความล้มเหลว ยากและง่าย ถูกและผิด ดีและชั่ว แพ้และชนะ การได้มาและการสูญเสีย อดทนต่อความยากลำบากในการเรียนและการทำงาน ควบคุมอารมณ์ของตนได้ดี จากการสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า ครูทุกคนตั้งใจสอนนักเรียนโดยไม่แสดงความเบื่อหน่ายแม้จะเหนื่อย อดทน อดกลั้นต่อพฤติกรรมต่างๆของนักเรียน และครูส่วนใหญ่มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา เพราะผู้เป็นครูที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติที่ดีงามนานับประการ ดังที่ พระราชวรมุนี (ประยุตธ ปยุตโต) อ้างถึงใน แรมสมร อยู่สถาพร (2537) สรุปเกี่ยวกับคุณสมบัติของครูที่ดีไว้ว่า ประการแรกผู้เป็นครูที่ดีจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ 7 ประการ หรือที่เรียกว่า "กัลยาณมิตรธรรม 7" โดยเฉพาะประการที่ 5 วาจกัณเฑาะ คือ ครูจะต้องอดทนต่อถ้อยคำ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นครูในระดับประถมศึกษา และในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น นักเรียนมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างที่เขาแสดงออกมาอาจจะไม่เหมาะสม ฉะนั้นครูจะต้องเข้าใจสภาพความเป็นจริงว่า ในการสอนนั้นจะมีนักเรียนบางคนที่อาจจะพูดจាក้าวร้าว ช่างซักถาม อาจจะพูดจาไม่สุภาพ หรือส่อไปในทางเสียดสีหรือดูถูกดูหมิ่นได้ ผู้ที่เป็นครูที่แท้จริงจะต้องมีจิตใจที่หนักแน่นและให้อภัยได้พร้อมกันนั้นก็จะมีเมตตาที่จะสั่งสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นของศิษย์ ซึ่งสอดคล้องกับ เสนีย์ มีทรัพย์ (2530) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมของครูที่เรียกว่า "ครูธรรมนิยม" ซึ่งส่วนหนึ่งกล่าวว่า ครูควรกระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่ ยินดีทำงานโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบากแม้จะอยู่แห่งใดก็ตาม ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน เมื่อนักเรียนได้เห็นว่าครูมีความอดทนตั้งใจในการทำงาน มีความพยายามในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่พวกเขา พฤติกรรมต่างๆเหล่านี้ก็จะสะท้อนกลับไปสู่นักเรียนที่จะทำให้เขาตั้งใจเรียน ด้วยเห็นถึงความปรารถนาดีของครูที่ต้องการให้พวกเขาได้รับสิ่งที่ดีจากการอบรมสั่งสอนของครู ดังที่ ภาควิชาบริหารการการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน อุดุลย์ สารยะบาล (2534) กล่าวว่า เนื่องจากนักเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับครูตลอดเวลา ซึ่งเมื่อเด็กได้เห็นตัวอย่างที่ครูปฏิบัติตนเข้าก็จะยอมรับ ดูดซึมจริยธรรมที่ครูต้องการจะปลูกฝัง ซึ่งเป็นการปลูกฝังจริยธรรมโดยทางอ้อมวิธีหนึ่งที่ได้ผลดี และสอดคล้องกับที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า ครู

การแสดงแบบอย่างที่ดีอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธาและเห็นสิ่งที่ดีอยู่ตลอดเวลาและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อไป ผู้เป็นครูต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนมากเป็นพิเศษ เพราะนักเรียนที่มาเรียนกับครูนั้นมีมากมายหลายประเภท มีทั้งประเภทเรียนช้า เรียนเร็ว บางคนสมองดีเป็นเลิศ บางคนมีความพิการทางสมอง และบางคนเจ้าอารมณ์ เป็นต้น บรรดาพ่อแม่ผู้ปกครอง และสังคมทั่วไปคาดหวังให้ครูอาจารย์ได้ให้ความรู้ความสามารถแก่เด็กๆ ที่ส่งเข้าโรงเรียนให้ได้ผลอย่างเต็มที่ ครูอาจจะเกิดความข้องใจใจเมื่อต้องรับภาระกับนักเรียนจำนวนมากๆ ดังนั้นครูจะต้องมีความอดทนในการสอนนักเรียนในชั้น และจะต้องอดทนต่อการเรียนรู้ถึงความเจริญก้าวหน้าทีละเล็กละน้อยวันต่อวันของนักเรียนมากกว่าที่จะหวังผลเหมือนการแสดงละครในทันทีทันใด

เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความอดทน มากที่สุดคือ กลุ่มทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับ (กรมวิชาการ, 2534) ที่กล่าวไว้ว่า เนื่องจากกลุ่มทักษะเป็นกลุ่มที่มุ่งให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดหาเหตุผล และการคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์อื่นๆ และแสวงหาความรู้ตามที่ต้องการ โดยเฉพาะกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) มีจุดประสงค์จะให้ เป็นเครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การติดต่อสื่อสาร การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ การแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และการประกอบอาชีพ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนทุกคน ครูจึงต้องจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนจะต้องเอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การประสพผลสำเร็จในการเรียนนั้น ครูจึงต้องเคียวเขี้ยว มีความอดทน เพียรพยายามที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน เพราะถ้านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในวิชาภาษาไทยแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานที่ดีในการศึกษาหาความรู้ด้านอื่นๆ ต่อไป

3. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ครูมีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน มากที่สุด ซึ่งการติดตามว่านักเรียนได้ปฏิบัติตนตามจริยธรรมที่ได้รับการปลูกฝังไปนั้นมีหลายวิธีทั้งภายในโรงเรียนและที่บ้าน ดังที่ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียน คณะครูควรให้ความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะพูดคุยเยี่ยมเยียน ตลอดจนปรึกษาหารือร่วมกันตามโอกาสและความเหมาะสม ครูควรหาโอกาสติดตามผลนักเรียนแต่ละคนตามสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการสัมมนา เรื่อง หลักสูตรกับความหวังที่จะพัฒนาจริยธรรม ของนิสิตบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเนติศาสตร์และการศึกษาและพัฒนา หลักสูตร ภาควิชาบริหารศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงใน อุดุลย์ สารบาล (2534) ที่กล่าวว่า โรงเรียนควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้ช่วยสอดส่องเอาใจใส่ในเรื่องจริยธรรมของ

เด็ก ครูควรมีการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนโดยเป็นการวัดพฤติกรรมว่า หลังจากที่นักเรียนได้รับความรู้แล้วจะสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้หรือไม่ ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับอะไรควรไม่ควร แต่ไม่ได้ฝึกฝนในด้านพฤติกรรมของผู้เรียนไปด้วย ซึ่งจะทำให้การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จำกัดอยู่ในระดับความสามารถทางสมองในการจดจำบทเรียน ทำให้การปลูกฝังจริยธรรมไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างความรู้และพฤติกรรมได้ เป็นได้แค่เพียงหวังว่าเมื่อผู้เรียนมีความรู้ในด้านจริยธรรมแล้วคงจะมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นๆ และสอดคล้องกับ แสง จันทร์งาม (2524) ให้ข้อคิดว่า ครูผู้สอนจริยธรรมที่มุ่งผลดีจริงๆ ไม่ใช่มุ่งเพียงแต่ให้เด็กได้คะแนนดี หรือสอบได้ในวิชาจริยธรรมแต่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับผิดชอบต่อความประพฤติของนักเรียนตลอดเวลา จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ครูให้ความสำคัญกับการติดตามผลการปฏิบัติตนของนักเรียนมาก โดยเฉพาะความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่ทำได้ยากในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้คนมีความแก่งแย่งแข่งขันกัน เห็นแก่ตัว ทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด สนใจประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์หรือสื่อต่างๆ เช่น กรณีนายสมพงษ์ แซ่กซี้ลวงโลกที่โกหกกว่าเก็บเงินได้และส่งคืนให้เจ้าของกลายเป็นข่าวโด่งดังมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีผู้มอบโล่และรางวัลให้มากมายแต่ในที่สุดเมื่อมีการสืบหาความจริงปรากฏว่าเป็นเรื่องโกหก ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ครูสามารถนำมาสอดแทรกในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่เด็กนักเรียนได้ทุกวิชา ไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นวิชาจริยธรรมเท่านั้น จากการสังเกตการสอนในห้องเรียน พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติมากในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน ได้แก่ ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแล้วแก้ไขหรือส่งเสริม เช่น การทำงาน การปฏิบัติตามสัญญา ครูสำรวจการส่งการบ้านของนักเรียนทุกครั้ง และครูใช้คำพูดกระตุ้นให้นักเรียนยอมรับผิดชอบเมื่อทำผิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ครูสามารถปฏิบัติได้ง่ายเมื่ออยู่ในห้องเรียน เมื่อนักเรียนทะเลาะไม่ได้ปฏิบัติครูควรอบรมสอดแทรกทันที ซึ่งการอบรมเป็นสิ่งที่จำเป็นจะทะเลาะไม่ได้ ครูต้องชี้ให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของความซื่อสัตย์และช่วยให้นักเรียนปฏิบัติตาม จากการสังเกตการสอนของครูในห้องเรียน ผู้วิจัยพบว่า เกือบทุกกลุ่มประสบการณ์ก่อนที่ครูจะสอนบทเรียนใหม่ ครูจะสำรวจว่านักเรียนคนใดยังไม่ได้ส่งการบ้านหรือไม่ได้ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย รวมไปถึงหลังจากเรียนเสร็จแล้วครูก็จะกระตุ้นให้นักเรียนส่งการบ้าน ซึ่งวิธีนี้ก็เป็น การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนว่านักเรียนมีความซื่อสัตย์หรือไม่ โดยที่ครูไม่ได้บังคับให้ปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ โดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง ซึ่งขัดแย้งกับผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติโดยการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมาตลอดทั้งปีทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน และครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็นมาตลอดเวลา แต่ผู้วิจัยไปสังเกตการสอนของครูเพียงคนละ 3 ครั้ง ฉะนั้นพฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่เด็กนักเรียนที่ครูปฏิบัติโดยการ

ติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนมากที่สุดที่พบจากการสังเกตการสอน จึงเป็นเพียงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีที่ครูให้ความสำคัญกับการแสดงตนเป็นแบบอย่างของครูในการปฏิบัติให้นักเรียนเห็นเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อที่นักเรียนจะได้เรียนรู้และยึดถือเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนที่ดืนั้น จะยึดถือวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียวไม่ได้ ควรใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมหลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กล่าวได้ว่า ครูโดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่เด็กนักเรียน ถึงแม้ว่าผลจากการสังเกตการสอนในห้องเรียนและจากการสัมภาษณ์จะขัดแย้งกัน คือ จากการสังเกตการสอนพบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติมาก คือ การติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูให้ความสำคัญกับการแสดงตนเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กนักเรียน แต่พฤติกรรมที่ครูแสดงออกทั้ง 2 ด้านนี้เป็นพฤติกรรมที่สำคัญของครูที่จะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมได้ผลดี ซึ่งสอดคล้องกับ ชำเลียง วุฒิจันทร์ (2524) กรมวิชาการ (2523) สงบ ลักษณะ (2523) ที่กล่าวเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมพอสรุปได้ว่า ครูควรแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติตาม จัดให้มีการประเมินผลและวัดผลการจัดและการสอนจริยศึกษาทุกระยะ และนำข้อประเมินและวัดผลมาปรับปรุงการจัดและการสอนจริยศึกษาในโรงเรียน ให้เด็กนักเรียนได้มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ มากที่สุด คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) ที่เสนอแนะว่า กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มที่ว่าด้วยกิจกรรมที่สร้างเสริมลักษณะนิสัย คำนิยม เจตคติ และพฤติกรรม เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีคำนิยมเป็นแกนกลาง มวลประสบการณ์ต่างๆที่จัดให้จึงมุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเฉพาะวิชาจริยศึกษา กำหนดให้เรียนคุณธรรมต่างๆ และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาบางส่วนที่สอดคล้องกัน โดยจัดให้มีลักษณะเป็นรูปแบบของการฝึกปฏิบัติ การสอนจริยศึกษามีทั้งแบบบูรณาการและจัดแยกสอนเฉพาะคุณธรรมที่ต้องการเน้นตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมหลักที่สำคัญคุณธรรมหนึ่งใน 13 ประการที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ดีที่ครูเน้นและให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่เด็กนักเรียน แต่อย่างไรก็ตามคุณธรรมทั้ง 13 ประการมีความสำคัญทั้งหมดในการที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่ครูควรตระหนักและให้ความสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมด้านอื่นๆควบคู่ไปพร้อมๆกันด้วย

4. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์ครู พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ แรมสมร อยู่สถาพร (2537) ว่า เนื่องจากครูเป็นผู้นำของสังคมโดยเฉพาะเป็นผู้นำทางด้านความรู้ วิทยาการที่ทันสมัย และเป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม ครูคือ ผู้จรรโลงคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม โดยการปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้นักเรียนนับถือและยอมรับเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน เพราะมีศรัทธาในตัวครูนั้นๆ และสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2527) ที่กล่าวว่า นักเรียนจะผิดหวังเป็นอย่างมากถ้าเขาพบว่า ครูที่เขาศรัทธานับถือนั้นปราศจากคุณธรรม ดังนั้นครูทุกคนต้องสำรวจเสมอว่าทุกอิริยาบถของครูนั้นนักเรียนเฝ้าดูอยู่ โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษาติดตามธรรมชาติแล้วจะนิยมยกย่องครู ถ้าครูมีคุณสมบัติของการเป็นครูที่ดี นักเรียนจะเกิดความเชื่อถือศรัทธาในครูผู้นั้นและมักจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน รวมทั้งการยึดถือแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติของครูผู้นั้นด้วย จากการสังเกตการสอนในชั้นเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติมากในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง ได้แก่ แต่งกายเหมาะสมกับอาชีพครู แสดงกิริยาวาจาสภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง ทำหน้าที่อย่างตั้งใจในทุกกิจกรรม และเข้า - ออกจากห้องเรียนตามกำหนดเวลา ดังที่ เสนีย์ มีทรัพย์ (2530) ได้สรุปเกี่ยวกับจริยธรรมของครูว่า ครูต้องเป็นคนตรงต่อเวลา แต่งกายเรียบร้อยเสมอ มีระเบียบวินัย มีกิริยาวาจาสภาพ อ่อนโยนยิ้มง่าย แสดงกิริยาวาจาสภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง ซึ่งจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ในการปลูกฝังความมีระเบียบวินัยให้กับนักเรียนนั้น ครูไม่ได้สอนแต่ทฤษฎีหรือใช้วิธีการบอก และแนะนำให้แก่เด็ก แต่ครูก็ได้ปฏิบัติให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่างด้วย ซึ่งตรงกับที่ กิตติพงษ์ วงศ์สุนทร (2527) กล่าวว่า การปลูกฝังจริยธรรมโดยวิธีบอกแนะนำได้ผลน้อยมากควรให้มีการประพฤติให้เห็นจริง หรือให้สัมผัสกับสิ่งนั้นโดยตรง เมื่อนักเรียนคุ้นเคยกับระเบียบวินัยต่างๆก็จะรับไปเป็นการกระทำในบางส่วนของชีวิตของตนเอง เพราะการปลูกฝังจริยธรรมให้ได้ผลดีนั้นจะต้องมีทั้งการเรียนทฤษฎี และปฏิบัติโดยให้ปฏิบัติจริงและปฏิบัติจนเป็นนิสัยถาวร (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2524) จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนมากแล้วครูจะเน้นในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมากเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมสามัญศึกษา (2525) กัญนิภา พรหมณ์พิทักษ์ (2529) เขาวลิต นิลโนรี (2528) ที่พบว่า ครูให้ความสำคัญและมีการปลูกฝังจริยธรรมด้านความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยมากกว่าจริยธรรมด้านอื่นๆ อาจจะเป็นเพราะนักเรียนได้สัมผัสกับความมีระเบียบวินัยตั้งแต่ก้าวเข้ามาในโรงเรียนจากการเข้าแถวเคารพธงชาติ รวมไปถึงการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน ตลอดจนครูคอยกระตุ้นให้เห็นถึงโทษของการขาดระเบียบวินัยว่า ถ้านักเรียนไม่ประพฤติตามกฎระเบียบของโรงเรียน หรือขาดวินัยในตนเองไม่ประพฤติให้ถูกต้องในขณะที่ศึกษาเล่าเรียนก็ย่อมทำให้นักเรียนพลาดโอกาสที่จะได้รับความรู้ไปได้ ซึ่งจากผลการวิจัยที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนด้านความมีระเบียบวินัยโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าไม่มีความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ครูให้นักเรียนปฏิบัติกับสิ่งที่ครูปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับที่ กรมการศาสนา (2521) กล่าวถึงหลักในการปลูกฝังจริยธรรมว่า เมื่อมีการอบรมสั่งสอนอย่างใด ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะต้องปฏิบัติและดำรงชีวิตอย่างนั้นโดยทั่วกันอย่างจริงจังและสืบเนื่องกันไป พฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่ครูต้องการให้นักเรียนปฏิบัติและครูก็นำมาปฏิบัติด้วย ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีเมื่อผู้เรียนอยู่ใกล้ชิดตัวอย่างที่ดี มีความชื่นชมในการปฏิบัติก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการกระทำ

อันจะนำไปสู่การกระทำด้วยความชื่นชม นานๆเข้าผู้เรียนก็จะยอมรับและเห็นคุณค่าของจริยธรรมนั้น และยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย

เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย มากที่สุดคือ กลุ่มทักษะ ดังที่ กรมวิชาการ (2534) กล่าวไว้ว่า กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) มีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนใช้ภาษาสื่อความได้ เห็นคุณค่าและความงามของภาษาไทย มีนิสัยรักการอ่าน การที่จะให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังที่มุ่งหวังไว้ในหลักสูตร ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว ครูจะต้องสอนให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษา ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามที่ตั้งไว้ ครูจะต้องมีการจัดกิจกรรมเสริม เช่น การแสดงบทบาทสมมติ เล่นเกม ใช้เพลงประกอบการสอน ใช้กรณีตัวอย่าง กิจกรรมเรียงความ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีขั้นตอนในการปฏิบัติ ซึ่งถ้าผู้เรียนไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว ผลงานที่ได้ออกมา ก็อาจจะไม่มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นครูจึงเน้นเรื่องการมีระเบียบวินัยมาก เนื่องจากครู 1 คนต้องดูแลนักเรียนทั้งห้อง ถ้านักเรียนขาดความมีระเบียบวินัยก็จะทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา หรือในการเรียนการสอนครูก็ต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยการเขียนที่ดีโดยให้เขียนในที่ที่เหมาะสม ไม่ขีดเขียนตามฝาผนัง โต๊ะ ม้านั่ง การเขียนในสมุดแบบฝึกหัด ฝึกเขียนให้อ่านง่าย สะอาด รู้จักขีดเส้นคั่นหน้า ทำงานเป็นระเบียบเรียบร้อยและรวดเร็ว ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีระเบียบวินัยทั้งสิ้น

6. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคี

จากผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนและการสัมภาษณ์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคี โดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยพร วิชาวุธ (2525) ที่กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) ที่ว่า การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลนั้นควรปลูกฝังด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมหรือผลกรรมของผู้อื่นหรือการให้แบบอย่างและจากการฟังคำบอกเล่า ดังนั้นในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลนั้นจะต้องใช้วิธีการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคลประสบด้วยตนเอง หรือการให้เห็นแบบอย่างหรือการบอกกล่าวอบรมให้บุคคลเกิดความเชื่อ เพื่อให้บุคคลรู้จักควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสม นักเรียนจะเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดโดยเฉพาะครู ด้วยการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น และจากการสังเกตพฤติกรรม ดังนั้นการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการปลูกฝังส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมด้านต่างๆของนักเรียนให้มีตามที่ต้องการ จากการที่นักเรียนได้เห็นพฤติกรรมต่างๆของครูและรู้สึกถึงผลการกระทำที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นประสบการณ์โดยตรง ทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธาเชื่อถือและนำไปปฏิบัติ น่าจะเป็นเหตุผลที่ครูส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการปลูกฝังจริยธรรมโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนมากที่สุด และสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) ที่กล่าวว่าในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่

นักเรียนนั้นครูควรแสดงแบบอย่างที่ดีอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธาและเห็นสิ่งที่ดีอยู่ตลอดเวลาและนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ฉะนั้นการปลูกฝังจริยธรรมนั้นวิธีการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีงามที่สำคัญที่สุดให้แก่ นักเรียน ได้แก่ การที่ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างและทำเป็นตัวอย่างที่ดีเด็กจะรับรู้และเลียนแบบมากที่สุด เนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นวัยที่กระทำตามสิ่งคม มีการเลียนแบบและทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ จึงสมควรที่ครูจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และให้การยอมรับนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่ต้องการ จากการสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียนซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติมากในการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคีโดยการแสดงตนเป็นแบบอย่าง ได้แก่ ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้มีความสำคัญมากในการทำงานร่วมกัน เป็นพฤติกรรมเชิงซีให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับความสามัคคี เมื่อครูได้แสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามัคคีให้นักเรียนเห็นแบบอย่าง พร้อมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันในสังคม เริ่มตั้งแต่ในสังคมเล็กที่สุด คือ ภายในครอบครัว โรงเรียน ไปสู่ระดับชาติ โดยเฉพาะในห้องเรียนครูสามารถปลูกฝังความสามัคคีให้แก่ นักเรียนได้หลายรูปแบบ นอกเหนือจากการแสดงตนเป็นแบบอย่างของครูแล้ว ครูยังสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำ เช่น มอบหมายงานกลุ่มให้ หรือ สอนโดยให้เทคนิคกลุ่มสัมพันธ์เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี อันจะเป็นวิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคีที่ดีวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) ให้ข้อเสนอแนะว่าควรให้นักเรียนอยู่ใกล้ชิดตัวอย่างที่ดี ได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเห็นคุณค่า เช่น ถ้าต้องการให้มีความสามัคคี สามารถทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้ ผู้ใหญ่ก็ต้องมีความสามัคคีโดยจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ประพฤตินุรักษ์ตัวอย่างสม่ำเสมอ เมื่อผู้เรียนได้เห็นตัวอย่าง เห็นคุณค่าและการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามที่ได้ปฏิบัติจริง นานๆเข้าผู้เรียนก็จะยอมรับจริยธรรมนั้นและยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย เนื่องจากความสามัคคีจำเป็นมากในการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่เห็นได้ชัดๆคือ การทำงานกลุ่มภายในห้องเรียน ครูจะต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสามัคคี ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน ช่วยกันปรับปรุงงาน ให้มีการร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อสร้างสรรค์และแก้ปัญหา เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี และมีประสิทธิภาพ ให้นักเรียนตระหนักว่าในชีวิตจริงนั้นคนเราแต่ละคนจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ต้องยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเรียนรู้วิถีทางของการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือกัน ซึ่งตรงกับผลการวิจัย ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดโอกาสในการฝึกพฤติกรรมด้านความสามัคคีให้แก่ นักเรียนโดยมอบหมายงาน และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมกันทำเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีเพราะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทในฐานะเป็นผู้จัดการสำคัญของการจัดการเรียนการสอน จะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทุกด้านของผู้เรียน ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน คือ มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้นนอกเหนือจากที่ครูต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนแล้ว ครูต้องสร้างบรรยากาศของการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน ได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความสำเร็จของการทำงานอยู่ที่ความร่วมมือร่วมใจของทุกคน และถือเป็นความสำเร็จของทุกคน ไม่ใช่คน

ใดคนหนึ่ง ถ้าจะมีบรรยากาศของการแข่งขันก็ควรเป็นการแข่งขันในลักษณะของหมู่คณะ ให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกตามความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนรู้สึกชื่นชมในความสามารถของตนเอง ขณะเดียวกันก็ยอมรับและรู้สึกชื่นชมในความรู้ความสามารถของผู้อื่นด้วย ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม คือ การสร้างความรู้สึกว่าจำเป็นต้องอาศัยผู้อื่น และการให้รู้ถึงผลकारกระทำของผู้อื่นที่มีต่อตนทั้งทางบวกและทางลบ นอกจากนี้ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทของตนอย่างเหมาะสมทั้งส่วนตนและส่วนรวมในฐานะสมาชิกของกลุ่ม เนื่องจากถ้านักเรียนได้รับการปลุกฝังความสามัคคี ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นกลุ่ม และปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย เป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ไม่เห็นแก่ตัว ให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มแล้ว ในอนาคตก็อาจจะสบคํากล่าวที่ว่า "คนไทย 1 คน สามารถสู้กับคนชาติอื่นได้ถึง 3 คน แต่ถ้าให้คนไทย 10 คน สู้กับคนชาติอื่นเพียง 3 คน ก็อาจจะแพ้เขาได้ ... (ทีคานา แซมมณี, 2537)

เมื่อพิจารณาเป็นกลุ่มประสบการณ์ พบว่า กลุ่มประสบการณ์ที่ครูแสดงพฤติกรรมในการปลุกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคี มากที่สุดคือ กลุ่มทักษะ จากผลการวิจัยพบว่า ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลุกฝังความสามัคคีให้แก่นักเรียน โดยมอบหมายงานกลุ่มและจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำเป็นกลุ่ม ซึ่งกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ครูสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลายเพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจ และให้นักเรียนได้เข้าใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้นนอกเหนือจากการสอนโดยใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว เช่น ให้นักเรียนเล่นเกม สร้างสถานการณ์จำลอง แสดงบทบาทสมมติ การทำรายงาน การแสดงละคร หรือได้วาทะ ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกภายในกลุ่มจึงจะทำให้งานประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ และเมื่อนักเรียนไม่เข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้ที่ให้คำปรึกษาได้ดีที่สุดก็คือครู ซึ่งตรงกับผลการสังเกตการสอนในห้องเรียนที่พบว่า ครูยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน และแสดงน้ำใจเมื่อนักเรียนขอร้องให้ร่วมมือ และพบว่าครูมีการติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนโดยสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มและร่วมกันทำงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมบ่งชี้ที่ครูให้ความสำคัญในการปลุกฝังจริยธรรมด้านความสามัคคี โดยเฉพาะในกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ที่เอื้ออำนวยให้ครูได้แสดงพฤติกรรมเหล่านี้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมครูเกี่ยวกับการปลุกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อประสิทธิภาพในการปลุกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียน และควรให้ครูทุกคนได้เข้ารับการอบรมมีใ้เฉพาะแก่ครูวิจัยศึกษา เนื่องจากการปลุกฝังจริยธรรมสามารถสอดแทรกในการจัดการเรียนการสอนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์
2. ครูควรแสดงพฤติกรรมในการปลุกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์เนื่องจากการปลุกฝังจริยธรรมสามารถสอดแทรกไปได้ในลักษณะบูรณาการในทุกเนื้อหาวิชา

3. ครูผู้สอนในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (จริยศึกษา) เป็นผู้ที่มอบหมายโดยตรงในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่นักเรียน ควรเพิ่มบทบาทและให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมมากกว่าครูในกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ

4. ครูควรแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การปลูกฝังจริยธรรมมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

5. ในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ครูควรให้ความสำคัญกับการเสริมแรง เนื่องจากจะเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การปลูกฝังจริยธรรมที่ได้ผลยิ่งขึ้น

6. ครูควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ให้แก่ นักเรียน ในห้องเรียน โดยอาจจะจัดเป็นกิจกรรมเสริมสอดแทรกไปในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์

7. ความไม่รู้เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม ซึ่งมีความจำเป็นมากในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ฉะนั้นครูควรจัดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกพฤติกรรมเพื่อปลูกฝังความไม่รู้ให้แก่ นักเรียนเพิ่มขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยอาจจะจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือนำสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีโลกทัศน์กว้าง หันโลก หันต่อเหตุการณ์ สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูในการให้การเสริมแรงแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของครูจริยศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย